

se morejo posvetiti, če so prej prebile do-
polnilno izkušnjo iz latinščine.

SLIKA. Ž. L. MOZIRSKI.

Davno minol čas je zlati,
Let detinskih zlati čas,
Ko k sosednji stari mamki
Često sem uhajal v vas.

Pravljic sto je ona znala,
Slušal jaz sem starko plah,
Koprnel sem zdaj veselja,
Zdaj obhajal me je strah.

Čas mi vplétel v goste kodre
Mnogo je srebrno nit, —
Sad spoznanja sem okusil,
Mrknil mi je sreče svit.

Zábil bajke sem skrivnostne
V trdem boju resnih dni, —
Slika le pravljice ene
Stopa mi še pred oči . . .

Goro nebotično gledam
V duhu kot otrok nekda,
Kjer leži v verigah težkih
Vklenjen gorostasen zmaj.

Vitezi in njih oprode
Stražijo izhod temán ;
Da bi zmaj verig ne strgal,
Pazijo nanj noč in dan.

A zaman so straže pazne,
Zmaj zdrobil bo vez okóv,
Preden novega stoletja
Zlat napóčil svit bo nov !

Oj, gorjé tedaj stražnikom,
Krutim vitezem gorjé,
Zadnjič takrat solnce rujno
Zrli belega so dné ! —

Kádar polnoči viharne
Truden prebedim brez suu,
Slika čudna se poraja
Mi na duše tožne dnu.

Vklenjeno in v prah teptano
Gledam ljudstvo, bratski rod,
Straža mu je tolpa hlapcev,
Njim voditelj krut gospod.

V spone težke ijud pokorni
Že stoletja je vkován,
Prišel pa bo dan osvete,
Prišel bo rešitve dan !

Oj, gorje tedaj trpinov
Zatiralcem ljutim, joj, —
Pravo svoje bo zahteval
Do sedaj brezpravni roj ! — —

Lanci padajo jekleni,
Narod vstaja vsepovsod —
In ti sam zaspan bi dremal,
Mili moj slovenski rod ? . . .

Zora vztaja vže v izhodu,
Svita se že beli dan, —
Zdrobi spone tisočletne
Stopi svóboden na plan !

ŽENSKE V JAVNEM DRUŽABNEM ŽIVLJENJU*). SAVA.

Brala sem z zanimanjem članek »Vseučilišče v Ljubljani in slovensko ženstvo«, le z enim se nisem strinjala, namreč s tem, ko pravite, cenjena gospa urednica, da so vseučilišča na Dunaju, v Švici in drugod predaleč, da bi moglo tjekaj slediti dijakinjam dostojno spremstvo. Da so predaleč, to že priznam, ali da bi dijakinje morale imeti spremstvo, ako nočejo, da trpi njih ugled, to mi ne gre v glavo. Ne morem umeti, zakaj bi se mlada ženska ne smela podati sama v daljno tuje mesto. Ako je drugače in bolj izobražena nego je navadno ženstvo, o čemer vendar ne bomo dvomili glede one, ki hoče slušati vseučiliška predavanja, se po mojem mnenju in naziranju popolnoma lahko vzdržuje, da moralno ne propade. Glejmo n. pr. mlade učiteljske abiturijentinje, poštne in privatne uradnice. Komaj imajo v rokah svoja spričevala, že se ogledujejo za kakšnim povoljnim mestom in je nastopijo koj, ko dobijo poziv za to. Saj drugače niti ne morejo. Stariši so jih

*) Veleč. cenjena sotrudnica Sava je o tem članku izjavila, da ga je napisala po prvem utisu, ki ga je na njo napravil članek »Vseučilišče v Ljubljani in slovensko ženstvo« v predzadnji številki »Slovenke«. Ko pa je pozneje omenjeno stvar čitala še enkrat, se je prepričala, da je odlomek o »gardedamah« krivo umela. Svoj članek pa da nam vseeno pošilja v eventuelno uporabo. — Mi članek z veseljem priobčujemo! Uredn.

z velikimi težavami in žrtvami pripravili za samostojno življenje in že se veselijo ure, ko bodo videli svoje ljubljene hčerke, ne le začasno, ampak trajno preskrbljene, ako Bog da. In mlade, komaj devetnajstletne učiteljice in uradnice se podajo, polne krasnih iluzij, v svet, v borbo za življenje same, brez kakega spremstva. Imele so pač priliko opazovati svet še kot gojenke, ko so se vzgojevale daleč od svojih dragih, v tujem mestu; a tu so bile večji del izročene skrupolozni gospodinji, ki jim je, kolikor mogoče, sledila korak za korakom, kratila jim zlato svobodo, ter jih priklepala na knjige. No, vendar jim je sem in tje ušel pogled čez ograjo, in tu so videle in slišale marsikaj, kar jih je neprijetno iznenadilo, kar ni bilo v soglasju z njih idejmi. A najhujše jih je še čakalo za tedaj, ko so imele stopiti na lastne noge, prepuščene same sebi in svojemu razumu.

Malokateri je usoda tako mila, da ostane potem, ko je končala študije, v varnem okrilju družine. Večina jih mora odpotovati v tuje, neznane kraje, med neznane ljudi, največkrat na kmete. A mislite morda, da je v varnem zakotnem kraju manj nevarnosti, kakor v velikem mestu? Varate se! Tisoče in tisoče slučajev nam dokazuje nasprotno. Koliko mladih deklet se nam pogubi v takem kraju, kar je živ dokaz, da je povsod nevarno za dekleta, ako njihova vzgoja nima prave moralne podlage. Ne tiči torej v velikem mestu ali kje drugje nevarnost za žensko mladino, ampak v krivi, zavoženi vzgoji.

In kako se vzgaja naše ženstvo? Vedno in povsod se mu kaže kot glavni in edini smoter življenja to, da dobi moža. Na kaj bolj vzvišenega se pri njem ne gleda. Na hčer pazijo oče in mati, bratje in sorodniki, da ne vidi česa, kar bi ji dalo povoda k samostojnemu premišljevanju. Ona ne sme misliti in razsojati s svojo glavo, ampak z ono svojih starišev in sorodnikov. Kar oni rečejo, to je sveto, četudi ona ne razume,

zakaj. Spremi se jo v šolo, iz sole, v cerkev, v prodajalnico in povsod. No, seveda, tako dekcle si želi svobode, kakor ptica v kletki, in vsako najmanjšo priliko izkoristi, in sicer tako, kakor bi je nikoli ne izkoristilo drugo dekcle, ki je imelo priliko opazovati, premišljevati in presoјati svet. Kako pa, kadar pride tako dekcle v moško družbo izven družinskega kroga? Pita se jo z vsakovrstnimi neslanostmi in pokloni. Dolge in dolge večere ne slišiš pametne besede v taki družbi, kakor da bi ženska res ne imela smisla za drugo kakor za bedastoče. A temu ni tako! Tudi ženska hrepeni po višji dušni zabavi, ki naj bi je ne dolgočasila, ampak blažila ji srce in povzdigovala dušo.

Pripetilo se mi je večkrat, da sem bila v veseli družbi, kjer so se zbijale vsakovrstne šale. Temperamenta sem vseleaga, zatorej se rada šalim in smejem, a prej ali pozneje mi je začel presedati tak lov po dovtipih, in končno sem si vedno želela spremembe. — Imela sem nekdaj priliko v Ljubljani, seznaniti se z nekim znanim slovenskim profesorjem, in sicer pri nekem koncertu na vrtu tamošnjega »Narodnega doma«. Po raznih vsakdanjostih je nanesel govor na fiziko, matematiko in drugo. Naj omenim, da sta meni fizika in matematika zraven zemljepisa najljubša predmeta, da sem torej »računajoča materijalistinja«, kakor bi morda nekateri rekli. No, tako hudo pa menda vendar ni. Bila sem takrat stara 20 let, a omenjeni profesor star in nelep, da se mlo izrazim. A še nikoli se nisem tako zabavala kakor takrat, ko so raznim komadom umetne godbe sledila pojasnila iz matematike in fizike. Od takrat bodo kaka tri leta a še vedno se z veseljem spominjam onega, zame toli zabavnega večera. In zakaj mi ta ne gre iz spomina? No, da, ker človek ima tako redko priliko, slišati iz ust naših moških kakšno pametno, resno besedo. Mislijo pač, da imajo pred seboj same punčike, ki ne hrepene po dru-

gem, nego po poklonih in puhlostih. -- Niti doma torej, niti zunaj se ženski ne da prilike, da bi kaj pametnega slišala, da bi širila svoje duševno obzorje, da bi se naučila misliti s svojo glavo; zato ni čuda, da tiči zanjo za vsakim oglom nevarnost, in ž njo nastane starišem neizogibna potreba, paziti na vsako njeno stopinjo. A pri vsem tem mnogokrat pade globoko, ker je bila en sam hip brez nadzorovanja ter ni znala sama presoditi nevarnosti, ki ji je pretila.

Imela sem sošolko, ki je bila od mladih nog v samostanu, pod večnim nadzorstvom skrbnih nun. No, tudi mene je slučaj prinesel za dobo desetih mesecev med tisto zidovje, in imela sem priliko opaziti, kako se je postavljala ta moja sošolka nam vsem v izgled kot pobožna, pridna in ubogljiva deklica. Pa ono večno straženje in kratenje svobode je vzgojilo iz nje pravo licemerko; toda gorje nam, če bi bile kaj zinile o tem. Zapustila sem zavod, in pozneje sem izvedela, da so ono, ki bi bila morala biti nam vsem v izgled in o kateri se je govorilo, da bo enkrat nuna, sramotno zapodili iz samostana. Pozneje sve se še enkrat srečali na srednji šoli, a predno je utegnila isto dovršiti, so jo tudi od tod zapodili kot grozno nenravno in pohujšljivo dekle. Sedaj pa pomislite, da je to dekle bilo od zgodnje mladosti do svojega sedemnajstega leta v samostanu! Odkod torej nje pokvarjenost? Glejte, ona je bila vedno pod najstrožjim nadzorstvom, dokler se ni istega sramotno osvobodila, in ko je prišla med svet, je hlastno sezala po vsaki najmanjši priložnosti, da bi se odškodovala. Moški svet se ji je klanjal in prihzoval a ona ni imela dovolj razsodnosti, da bi ločila pravo od nepravega, in tako je padla, globoko padla.

Dokler se bo ženska tako vzgojevala v šoli, doma in zunaj, dokler se ne bo videlo v njej nič drugega, nego punčiko v lovu za možem, ki bi jo vzdrževal, da bi

bila tako vsaj preskrbljena, — dotlej naši moške ne bodo imeli ljubečih, razumnih soproz, ki bi jim pomagale nositi pezo življenja, in ki bi imele še za kaj drugega smisla, kakor za lepe, načičkane klobučke, obleke po modi itd.

Ali menila sem govoriti o vseučiliških slušateljicah. No, teh pač ne smemo prištevati k zgorej omenjenemu ženstvu. Saj, da jim je mogoče vpisati se kot redne ali izredne slušateljice ali hospitantije, morajo imeti kolikor toliko srednješolske izobrazbe, in to izobrazbo si pridobe večinoma v mestih. Tu imajo pač priliko, opazovati marsikaj, spoznavati svet, misliti, soditi in preso,ati deloma na podlagi knjig, deloma na podlagi realnega življenja. No, in taka ženska bo ohranila čisto srce in neomadeževan značaj bodisi doma ali zunaj. Če pa ji je nagnenje k hudemu »v krvi«, kakor hočejo nekateri trditi, potem je pač ne obvaruje deset straž in varuhov, da se ob najmanjši kamenček ne spodtakne in ne pade.

Morda pa vseučiliške slušateljice morajo imeti spremljevalko zato, da jih spremi k predavanjem, shodom, zabavam itd.? No, menda v večjih mestih niso tako tesnosrčni ljudje, kakor v malih in srednjih mestih, n. pr. v Trstu, in se tam menda nihče ne zgraža, ako se pokaže dekle samo v javnosti. Čemu tudi? Saj kadar bodo izvrševale svoj poklic kot zdravnice, profesorice ali doktorice, menda nihče ne bo zahteval od njih, da se smejo pokazati le v dostojnem spremstvu, ako se nočejo kompromitirati. Pa saj jim tega niti kot studentinjam ni potreba. Saj one nimajo iste vzgoje, kakor je ima meščansko ženstvo. Njim ni glavni smoter: mož in zopet mož, ne neslana zabava ali, bolje rečeno, zabavljanje v moški družbi; one ne podcenjajo samih sebe, kakor se, žal, premnogokrat sliši in vidi med srednjim ženstvom, ampak one se zavedajo svojega dostojanstva in svoje vrednosti kot udinje človeške družbe

na sploh, a še bolj kot neodvisne ženske. One imajo še drug velik smoter pred očmi, razven onega kot žena in mati. One se zanimajo za vsa dnevna vprašanja ter se tako urijo v mišljenju; znajo torej presojati svet in jim ni tako lahko zavoziti, kakor tistim, ki ne poznajo drugega nego štiri domače stene.

Marsikdo mi bo oporekal, da s tem, da ženska sploh študira in zavzema javne službe, se izneveri svojemu glavnemu, naravnemu poklicu kot žena in mati. Ne, temu ni tako! Ženska tudi v svojem kakeršnemkoli poklicu ostane ženska iz mesa in krvi kakor druge, ima pa to prednost pred drugimi, da misli s svojo glavo in čuti nežnejše in močnejše kakor druge. Poreče se mi, da tudi neizobražena ženska čuti. Da, a kolikrat se ona tudi ravna po tem čustvu? Skoraj nikoli! Saj tudi ne sme, ako se noče izpostavljati nevarnosti, da ostane stara devica, zasmehovana tetka. To bi sicer ne bilo še najhujše, toda kdo, kdo bo vzdrževal tako žensko, ko ji umrejo starši ter ostane sama na širokem svetu brez gotove pozicije in premoženja? Lahko je torej umeti, da se ne utegne posvetovati s srcem, ampak mora izrabiti vsako ugodno priliko, da dobi reditelja ter se na tak način, seveda, prodá, prostituira. Misliti pa sploh ne more, k večjemu računati zna. Premnogokrat pa se pokaže, da je rezultat odvisen ne-le od seštevancev in množencev, ampak od mnogih drugih faktorjev, na katere ona niti mislila ni, ker ni znala misliti.

Kar se je sedaj reklo o srednjem, površno izobraženem sloju ženstva, ne velja o temeljito izobraženem ženstvu, ki ima poleg tega zagotovljeno eksistenco. Samo-svoji ženski ni treba, da se omoži iz gmotnih ozirrov, ker ima, kakor rečeno, zagotovljeno eksistenco. Tudi se ji ni treba bati, da jo poroči kdo le radi denarja, ker bi ji pač ne bilo treba, truditi se za vsakdanji kruh, če bi imela denarja. Če se ona

torej uda, se uda iz srčnega nagnjenja do svojega izvoljenca. Ravno radi tega jo tudi on vzame, zraven pa ima prijetno zavest, da ima za družico ženo, ki ga bo umela ter mu bo radi tega zvesta sobojevalka v boju za življenje. Pa to bodi le mimogredè omenjeno.

Iz vsega tega, kar sem na kratko povedala, sledi, da pač ni potreba izobraženi ženski straž, ker se ona ravno po svoji izobrazbi zaveda svojega dostojanstva ter, kar je in kar ni dovoljeno. -- Kako pa gledajo pri nas žensko, ki se pokaže v javnosti sama, brez spremstva? Vse se čudi ter dela na njen račun drzne, žaljive opazke in sodbe brez vsakega temelja ali povoda. Pojdi kedaj ti, ako potreba tako nanese, v kavarno, gostilno ali pa celó v čitalnico, kjer, seveda, ženske ni videti. Čemu bi tudi ona hodila v čitalnico, ko se mora doma ličiti in krasiti, da se pač mož lahko ponaša s svojo nafrljeno punico. Kaj to, če je v glavi prazno, a v srcu še bolj! Pokaži se, o groza, pri kakšnem zabavnem večeru, v gledišču ali pa celo pri plesu sama, — drugi dan ne boš imela ne enega lasu na glavi več poštenega. No, v kavarno in gostilno nisi šla zato, ker je slučaj tako nanesel, da zadostiš telesni potrebi (saj menda tudi ženske smejo jesti in piti, kadar so potrebne) ampak, da loviš zaljubljene poglede. V čitalnici nisi iskala najnovejših časnikov in novic, ampak Bog ve, čemu si tje prišla. Kaj pa naj rečem o gledišču in plesu? No, tam si opravljala vse svoje umetnosti ter razpela mreže, nastavila trnek in limanice in ne vem, kaj še vse, da bi vlovila moža. Bože moj, to je grozno! Med tem, ko si materialno pripuščena sama sebi in se nihče ne spodtika nad tem, moralno moraš jemati ozir, kako misli in sodi javnost o tebi! Po svoji glavi se ne smeš niti zganiti, ako nočeš, da pade nate »anatema«. Mogoče ti nihče na širnem svetu ne more očitati najmanjše nemoralnosti, ali to, da se v javnosti

pokažeš sama, te že obsoja. Zabave so nam zaprte, gledišča istotako, kavarne in gostilne tudi, ako ni z nami milostive gospe mame ali blagorodnega gospoda očeta, brata ali bratranca. Ne vem pa, ali nam gleda kdo na prste, kadar smo v šoli, mogoče v daljnem kraju same, ali kadar se podajamo v svoje komptoarje.

Znan mi je slučaj, ko je energična, zavedna Italijanka pohajala sama ali k večjemu v družbi kakšne tovarišice razna znanstvena predavanja, poučne shode in operne predstave. Ali kaj je morala revica slišati od vseh strani, četudi ji nihče na božjem svetu ni mogel najmanjše stvarice očitati, kaj še le dokazati! Saj se je ona ogibala, da, naravnost mrzila je moške kot take, a ne kot ude človeške družbe, da se umemo. V istem komptoarju je bila druga uradnica, kojo je vsak večer čakala na vratih urada mamica in odvedla čisto golobico na svoj dom ter jo s tem branila pred tatovi poštenja. Ali pri vsej tej veliki opreznosti so ljudje vedeli marsikaj povedati o njej; a kaj bi še-le zvedeli, če bi stene komptoarja govorile; sicer pa menda ne bi niti one nič takega povedale, česar bi ljudje že ne znali. In kako rada je ravno ta moralizirala ter povdarjala, da je pač nedostojno za dekle, ki se podaja ob osmi uri zvečer sama domov! No, naravno je, da se človek praska, kjer ga srbi.

Svet noče pravih, odprtih, iskrenih ljudi, ampak hoče, da se isti pokrivajo s krinko, da se kažejo drugačne, nego so v resnici. On ljubi pobeljene grobove. Zato se tudi ne smeš sama nikjer pokazati, ako si tudi najbolj poštena duša na svetu. Dostojno spremstvo pa te varuje pred javnostjo, te ščiti pred vsako drzno sodbo, akotudi isto zaslužiš v največji meri; svet se divi in čudi tvojim čednostim, tvojemu neomadeževanemu značaju.

Ali bo to še dolgo trajalo? Skrajni čas bi že bil, da se to odpravi. Ne bodimo tako tesnosrčne, ne ozirajmo se toliko na

ljudsko menenje in predsodke! Kolikor je meni znano, ni še nikjer prepovedan ženskam vhod. Pravico imamo, kakor moški, posluževati se udobnosti in razvedril, ki nam jih nuja človeška družba. Zato pa ne strašimo se javnega menenja, in visokega čela zahajajmo v družbe in k zabavam, ki nas mičejo, same, ako nimamo dostojnega spremstva, ker je popolnoma opravičen italijanski pregovor: »Meglio soli, che male accompagnati«. — bolje sami, kakor v slabi družbi! To je moje menenje, po katerem se tudi faktično ravnam.

UTVA. TRST.

Tvoj listič bil je hladen,
moj bil je neiskren,
prihodnji tvoj bo mrzel,
in moj bo pa leden.

Počasi pozabila
glej, bodeva i to,
da skoro sva ljubila
se midva med sabo.

Vsak svojo pot hodila
med svetom bova spet,
in spomnila se včasih
na rano pali cvet.

NEKOLIKO AFORIZMOV ŽEN. PREVEL J. FERFOLJA. PRAGA. *)

Smo svobodnejši, nego si domnevamo. Nujne razmere nas sicer vežejo v okove, ali naše nade in hrepenenja jih premagujejo; usoda more uničiti našo srečo, ali nikdar ne našega prepričanja.

Karolina Světlá.

Čim popustljivejša je bila mati napram sebi, tem strožje skrbi za svoje hčerke.

Mme. de Rieux.

Kakšna je sreča? Ne dà se bajè nalikati, kakor se solnce ne dà napodobiti. Ona je naš cilj, in cesta k nji nam daja

*) Iz »Ženskega Obzora« št. 12. 1901.